



Получена: 03.12.2021 г.

Приета: 19.12.2021 г.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА МОРСКОТО ПРОСТРАНСТВЕНО ПЛАНИРАНЕ

В. Троева¹

Ключови думи: морско пространствено планиране, екосистемен подход, секторна координация, устойчиво развитие, интегрирано управление на крайбрежни зони, интегрирано планиране

РЕЗЮМЕ

В статията се разглеждат особеностите на морското пространствено планиране и неговото прилагане в България след транспонирането на Директива 2014/89/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. за установяване на рамка за морско пространствено планиране в националното законодателство. Изведена е методологичната и институционалната рамка на този нов тип пространствено планиране за страната. Изследвани са особеностите на Черноморския басейн, неговите предимства и недостатъци, както и възможностите за развитието на избрания сценарий, който интегрира екологичните, социалните и икономическите аспекти на синия растеж, по начин, гарантиращ запазването на доброто състояние на морската околна среда, нейните ресурси и богато биологично разнообразие.

1. Въведение

Нарастването на интереса към морското пространствено планиране през последните две десетилетия се дължи на повишената загриженост за опазване на океаните и моретата от увеличавашата се експлоатация на ресурсите в тях, разширяването на знанието за въздействието на човешката дейност върху морските екосистеми и върху крайбрежните територии, както и на необходимостта от по-добра координация и интеграция

¹ Веселина Троева, проф. д-р арх. Почетен член на Кралския институт за пространствено планиране, Великобритания. Национален център за териториално развитие ЕАД, ул. Алабин № 16-20, София, e-mail: vtroeva@gmail.com

на всички сектори в морските пространства. Този повишен интерес намира отражение в поредица от международни документи, форуми и научни публикации, в които акцентът се поставя на интегрирания и екосистемен подход и се търсят решения за подобряване на взаимодействието между територията и акваторията.

През 2009 г. Междуправителствената океанографска комисия (ИОС) на ЮНЕСКО определя морското пространствено планиране като „публичен процес за анализ, пространствено и времево разпределение на човешките дейности в морското пространство за постигане на екологичните, икономическите и социалните цели на политическия дневен ред“ [1].

С въвеждането на Интегрираната морска политика Европейският съюз определя морското пространствено планиране като „трансверсален политически инструмент, позволяващ на публичните органи и заинтересованите страни да прилагат координиран, интегриран и трансграничен подход“ [2].

Загрижеността на човечеството за океаните и морската околна среда и за прекомерната експлоатация на техните ресурси се свързва с края на 1950-те години и първата конференция на ООН по морско право, с поставянето на първите морски пространства под защита през 1960-те, с включването на опазването на моретата и крайбрежните територии и разумното използване на техните ресурси като важно условие за поддържане на живота на планетата в отделен раздел на **Дневен ред 21** през 1992 г. (Глава 17) [3, 4]. Тя е посветена на опазването на океаните и моретата, вкл. затворените и полузатворените морета, крайбрежните територии и опазването, рационалното използване и развитие на живите организми. Моретата и прилежащите им крайбрежни територии се разглеждат като единно цяло и важен елемент в системата за поддържане на живота на планетата. За опазването и устойчивото им развитие се изисква прилагане на интегриран подход, съвременно въвеждане на предпазни мерки и участие на всички заинтересовани страни. Седемте области на намеса са свързани с интегрирано управление на крайбрежните територии, островите, акваторията и живите организми, с подпомагане на сътрудничеството, адаптирането към климатичните промени и координацията между страните и регионите. В тематичните направления са включени както приоритети за развитие на рибарството, изхранване на населението и опазването на екосистемите, така и научните изследвания. В групата от мерки за управление на крайбрежните и морски пространства се предвижда прилагането на политики за рационално използване на територията и акваторията и изготвянето на интегрирани планове за управление и устойчиво развитие, не само за крайбрежните зони, но и за морските пространства [4]. През следващото десетилетие се изготвят и първите планове за интегрирано управление на крайбрежни зони, между които за Средиземно, Балтийско и Адриатическо море.

Програмата на ООН за устойчиво развитие, известна още като **Дневен ред 2030**, приета през септември 2015 г. на срещата на върха по устойчиво развитие в Ню Йорк от общо седемнадесет цели за устойчиво развитие (ЦУР) и 169 подцели, насочва ЦУР 14 към „Опазване и устойчиво използване на океаните, моретата и морските ресурси за устойчиво развитие“ [5]. Предвижда се намаляване на морското замърсяване до 2025 г., а до 2020 г. прилагане на адекватни мерки за възстановяване на морските екосистеми и за преустановяване на разрушителните риболовни практики, вкл. и чрез преосмисляне на системата за субсидиране на рибарството. В същия срок трябва да се гарантира съхранението на минимум 10% от крайбрежните и морски зони, да се стимулират научните изследвания и трансфера на морски технологии, посредством повишаване на научните знания, развитието на изследователския капацитет и на информационната основа. До 2030 г. се очакват повече икономически ползи за най-слабо развитите държави „*чрез устойчиво управление на рибарството, аквакултурите и туризма*“.

Морското пространствено планиране е от решаващо значение за всички икономически сектори като морски транспорт, рибарство, аквакултури и туризъм, добив на природни ресурси, производство на възобновяема енергия, съхраняване на подводното културно наследство, както и за опазването на околната среда. Морските пространства се третираат като ценно наследство, което трябва да се защитава и опазва, а планирането им има за първа задача устойчивото използване и опазването на морските екосистеми. Морското пространствено планиране (МПП) отчита наличието на богато биологично разнообразие в морската среда и гарантира неговото опазване. Паралелно с това, с МПП се гарантира поддържането на добро състояние на цялата морска среда и се предвиждат мерки за превантивна защита и предотвратяване на евентуално влошаване на това състояние. Прилагането на екосистемния подход изисква всички други секторни политики да интегрират своите цели с целите на опазването на морската околна среда в процеса на социално-икономическото развитие. Защитата на морското културно наследство и неговите ценности е важно изискване към морските пространствени планове, които следва да предвидят подходящи режими на зоните с подводни ценности. Успехът на морското пространствено планиране зависи също и от редовните морски наблюдения и изследвания в морските дълбини; от отчитане на спецификата на всеки морски регион; от взаимодействията суша-море и координирането на морския пространствен план със съседните държави.

2. Методологична рамка на морското пространствено планиране

Методологичната рамка на Морския пространствен план на Република България се определя от система от подходи, принципи и методи за разработване, консултиране, одобряване, наблюдение и контрол върху прилагането на плана.

Екосистемният подход е в основата на морското пространствено планиране, което трябва да бъде съобразено със състоянието на морските екосистеми. Подходът се свързва с Конвенцията за биологичното разнообразие (1992 г.) и се тълкува като „стратегия за интегрирано управление на земята, водите и живите ресурси, която насърчава опазването и устойчивото използване по справедлив начин“ [6]. Управлението на човешките дейности на базата на екосистемния подход гарантира запазване на натиска от тези дейности в „границите, съвместими с постигането на добро състояние на околната среда“, не застрашава способността на морските екосистеми да се справят с промените и гарантира устойчиво използване на морските продукти и услуги от сегашното и от бъдещите поколения“ [7]. Най-важна задача на този подход е превръщането на екологичните цели на морското пространствено планиране в цели на цялото общество.

Интегрираният подход, заедно с холистичния, обединява участниците в процеса на морското пространствено планиране – експертите по разработването и прилагането на политиките за морските пространства и всички останали заинтересовани страни, представители на местните власти, бизнеса и общностите. Подобно на териториалното, морското пространствено планиране интегрира секторните политики и техните пространствени измерения, създава платформа за коопериране и координиране на секторните приоритети и действия за постигане на по-значителен синергичен ефект. Интегрираният подход подобрява взаимодействието между морето и земята и намалява конфликтите между различни ползвания на морските ресурси и пространства.

Трансграничният подход обединява усилията на държавите в Черноморския регион и най-вече на тези, които имат споделени морски граници, в опазване на морската среда и ресурси, на биологичното разнообразие и потенциала за съвместяване на разно-

образната човешка дейност. Той се прилага на всички етапи и равнища чрез подходящо избрани общи методи и обмен на информация, формулиране на обща визия и споделени принципи, цели и индикатори за мониторинг и оценка. Подходът повишава капацитета за съвместни научни изследвания.

Основните принципи, изведени от съществуващата практика в морското пространствено планиране в съобщението на европейската комисия „Пътна карта за морско пространствено планиране: за постигане на общи принципи в ЕС“ от 2008 г. [8] са интерпретирани както следва:

- *пространствена, времева, технологична и екологична съвместимост* за съобразяване на предложените мерки с вида, разположението и характера на съответните зони, пространствените и времевите им измерения и екологичните въздействия;
- *ясно целеполагане в краткосрочен и дългосрочен план за прилагане и управление на морското пространство*, което да ограничи междусекторните конфликти;
- *публичност, прозрачност и информираност* и използване на разнообразни инструменти за целта във всички стъпки от процеса на разработване, консултиране, оценка, съгласуване, одобряване и прилагане на плана;
- *обществено участие, професионална ангажираност и обогатяване на знанията* и привличане на всички заинтересовани страни в разработването на плана, използване на местните ресурси и знания за повишаване на качеството на морското пространствено планиране;
- *национална и регионална координация и съгласуваност на действията* чрез подобряване на вътрешната координация в страната и между страните от региона, опростяване на процедурите за вземане на решения и използване на опита и традициите на създадените органи по силата на Конвенцията за Черно море;
- *правна регламентираност с ясно определени режими и права за ползване на морските пространства* и ангажименти в прилагането на морския пространствен план, обвързано с действащото законодателство, допълнено с този нов вид дейност по планиране и програмиране на междусекторното взаимодействие;
- *трансгранично сътрудничество при разработване, обсъждане и съгласуване на дейностите* за опазване на екосистемите и на процедурите и стандартите за наблюдение и оценка на тяхното състояние в зоните на взаимодействие;
- *гъвкавост на процеса на планиране и постоянство в наблюдението* за осигуряване на такъв процес и формат на морско пространствено планиране, отчитащи динамиката на морската среда и промените в нея и прилагането на ясни механизми за мониторинг, оценка и ревизиране на плана;
- *съгласуваност на териториалното и морското пространствено планиране* чрез съвместяване на двата инструмента за прилагане на Интегрираната морска политика – Интегрираното управление на крайбрежни зони и Морското пространствено планиране за обвързване на дейностите на сушата с тези, базирани в морето и намаляване на вредните им въздействия.

- *Информационна осигуреност и научна обоснованост* чрез съдействие на държавите членки за развиване на базата данни, за използването на актуална, точна и подробна информация, която формира научните основи на морското пространствено планиране.

Основен инструмент в разработването на морския пространствен план е **Географската информационна система**. Изграждането и разработването ѝ за Морския пространствен план на Република България е част от информационно осигуряване на процеса по реализация, поддържане, мониторинг и актуализация на плана. Структурата на базата данни отговаря на изискванията за спецификацията на данните за тема “Sea region” от Анекс 3 на Директива 2007/2/ЕО (INSPIRE) – D2.8.III.16 Data Specification on *Sea Regions* – Technical Guidelines [9]. Структурата от метаданни съответства на ISO 19115. Координатната референтна система, която се използва е BGS2005 UTM 35N с EPSG код 7800 [10].

Данните, анализирани за целите на морското пространствено планиране, са получени от официални източници, администратори с правомощия за създаване и поддържане на данните; от неофициални, статични източници, предоставени еднократно от анализи, мониторингови доклади, от национални и европейски проекти; пространствени данни, получени във вид на слоеве посредством Web базирани услуги (WMS). Използвани са и източници от специализирани платформи, като например EMODNet [11], European MSP Platform, EEA [12], EUNIS, Marine Information System for Europe (WISE Marine) [13], EUROSTAT, ESPON, Европейски атлас на моретата, Copernicus [14] и др.

2.1. Институционална рамка

Институционалната рамка на морското пространствено планиране в България и на неговия основен инструмент – Морския пространствен план на страната, е определена в Раздел VII „Използване на морските пространства и опазване на морската среда“ на Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанища на Република България (ЗМПВВПРБ, обн. ДВ бр. 12/11.02.2000 г., изм. и доп. ДВ бр. 28/29.03.2018 г.). Ръководството и координацията на дейността по морско пространствено планиране се осъществява от министъра на регионалното развитие и благоустройството, който отговаря за изработването и поддържането на Морския пространствен план на Република България (чл. 51б). Работата му се подпомага от консултативен съвет от представители на всички заинтересовани страни, за да се улесни сътрудничеството и координацията между секторите. Дейността на министъра в областта на морското пространствено планиране се подпомага от всички подразделения на министерството, свързани със стратегическото регионално, пространственото и устройственото планиране, за опазване на бреговете от абразионни, ерозионни и свлачищни процеси и от АГКК във връзка с предоставените правомощия за поддържане на държавния геодезически, картографски и кадастрален фонд и на мрежата от мареографни станции. В одобряването на морския пространствен план и неговата екологична оценка, както и при наблюдение на изпълнението на предписанията на компетентния орган участват МОСВ и МЗ с техните подразделения, както и неправителственият сектор.

В управлението на морския трафик и пристанищата водеща роля има Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията, подпомагано от ИА „Морска администрация“, ДП „Пристанищна инфраструктура“ с дирекция „Ръководство на корабния трафик – Черно море“ и двата информационни центъра във Варна и Бургас. Координацията на трафика се осъществява в съответствие с действащото международно законодателство, а системите за движение се одобряват от Министерския съвет и от Комитета по морска безопасност на Международната морска организация (ММО).

Рибарството и аквакултурите са под наблюдението на Министерство на земеделието, храните и горите чрез Изпълнителна агенция „Рибарство и аквакултури“ (ИАРА). Изпълнителният директор на ИАРА определя със заповед условията за улов на видовете риба или други водни организми, за които е определен общ допустим улов и/или квота или такива са определени от ЕС за водите на Черно море. Допълнително интересите в сектора и тези на местните общности се защитават и от рибарските инициативни групи и асоциациите на рибарите, подпомагани от Националната рибарска мрежа. Контрол върху дейността на предприятията за преработка на риба и рибни продукти се осъществява от Българската агенция за безопасност на храните (БАБХ) и от Регионалните здравни инспекции в Добрич, Варна и Бургас. Секторът се наблюдава и от Европейската агенция за контрол на рибарството (EFCA), която следи за прилагането на общите стандарти и на политиката в областта на рибарството (ОПОР). Данни за състоянието на сектора се предават в Организацията по храните и земеделието (FAO), чиито насоки са определени в последните публикувани оценки и анализи за състоянието на океаните и моретата (2021 г.) и приоритетите в рибарството и аквакултурите [15, 16].

В управлението, развитието и контрола върху състоянието и функционирането на техническата инфраструктура в Черно море водеща роля има Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията. В преноса на нефт участва и терминал „Росенец“, част от пристанище за обществен транспорт Бургас. Проучванията за добив на нефт и газ в Черно море се провеждат след решение на Министерски съвет по доклад на министъра на енергетиката, а използването на морските ресурси се осъществява в съответствие със Закона за подземните богатства (обн. ДВ бр. 23/1999, изм. и доп. 98/27.11.2018 г.) и Закона за концесиите (обн. ДВ бр. 96/2017, изм. ДВ бр. 79/08.10.2019 г.).

Туризмът, чието развитие зависи от екологични, икономически и социални фактори, от състоянието на околната среда и на туристическите ресурси, от изградеността на комуникационно-транспортната, инженерно-техническата, социалната и туристическата инфраструктура, се наблюдава от Министерството на туризма, Министерството на здравеопазването, от браншовите организации в сектора. В изграждането на материалната база участват частният и държавният сектор, а в одобряването на проектите вземат участие широк кръг от институции – МРРБ за националните курорти, общините за останалите курортни образувания, експлоатационните дружества и компетентните органи по опазване на околната среда (МОСВ и РИОСВ, МЗ и РЗИ) и др. На международно ниво тенденциите в сектора се наблюдават от Световната туристическа организация, която периодично анализира, оценява и прогнозира развитието на туризма в отделни региони и държави.

В опазването на морската околна среда, на добрия ѝ екологичен статус и биоразнообразие участват институции, свързани с Министерството на околната среда и водите и Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС); Министерството на здравеопазването и регионалните му подразделения за контрол на състоянието и чистотата на морските курортни ресурси; Басейновата дирекция Черноморски район; Регионалните инспекции по околната среда и водите (РИОСВ) във Варна и Бургас; четирите института на БАН – по океанология, по биоразнообразие и екосистемни услуги, по метеорология и хидрология, по геофизика, геодезия и география. На общностно ниво се поддържа контакт и се изпраща информация към Европейската агенция по околна среда (ЕЕА) и Европейската мрежа за морски наблюдения и данни (EMODnet), а на регионално – към Комисията за опазване на Черно море от замърсяване.

Опазването и изследването на културното наследство под вода и в непосредствената контактна зона на брега, се осъществява от Министерството на културата с активната роля на Центъра за подводна археология, Националния археологически институт с музей на БАН, Националния институт за недвижимо културно наследство и музеите по

Черноморското крайбрежие. В контрола върху опазването на недвижимите културни ценности със световно значение участват и ЮНЕСКО и ИКОМОС.

Военните учения и дейности, опазването на морските граници, сигурността и безопасността в Черно море са свързани дейности помежду си, както и с част от структурите, съоръженията, мрежите и дейностите на крайбрежието. В съгласуването и контрола по изпълнението им участват Министерството на вътрешните работи с ГД „Гранична полиция“; Министерството на външните работи; МТИТС с ИАМА и Министерството на отбраната; Българските военноморски сили; Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“ и военноморската база Атия. В ученията на НАТО вземат участие подразделенията на алианса за Черно море, кораби от други държави от региона и извън него. Дейностите в морските пространства се наблюдават от Международната морска организация (ММО) и нейните структури и от създадения съгласно Регламент (ЕО) № 2099/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 5 ноември 2002 г. Комитета по морска безопасност и предотвратяване на замърсяването от кораби (КМБПЗК).

Институционалната рамка на морското пространство планиране показва разнообразието от институции и необходими компетенции за интегриране и координиране на различните функции, дейности и ползвания в морските пространства на Р България. Необходимият институционален и експертен капацитет тепърва ще се надгражда, за да се постигне търсеният баланс между секторите и безконфликтното съвместяване на техните основни дейности в единното морско пространство.

2.2. Законодателна рамка

Конвенцията на ООН по морско право (1982 г.) е основополагащ документ, който обединява приетите Женевски конвенции от края на 1950-те години, регламентира опазването, използването и изучаването на моретата и океаните и техните ресурси [17]. Тя доразвива принципите на Резолюция 2749 (XXV) от 17 декември 1970 г. от Общото събрание на организацията относно зоната на морско и океанско дъно и техните недра отвъд пределите на националната юрисдикция и техните ресурси, обявени за общо наследство на човечеството. Конвенцията цели подобряването на сигурността, сътрудничеството, икономическия и социалния напредък. Тя прецизира използваната терминология, фиксира границите на морските пространства и принципите за определянето им и последователно развива ангажиментите на държавите и на другите участници в използването на тези пространства. Конвенцията е ратифицирана от Р България и транспонирана в националното ни законодателство чрез Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България.

Международната конвенция за предотвратяване на замърсяването от кораби от 1973 г., изменена с протоколи от 1978 г. (MARPOL 73/78) и от 1997 г. е сред най-важните международни конвенции за опазване на морската среда [18]. Разработена от ММО, тя цели запазването на морската среда и пълното елиминиране на замърсяването с петрол и вредни вещества, намаляване до минимум на инцидентите с разливи и замърсяването на водите. Ратифицирана е със закон от НС на Република България, а последните изменения са обнародвани в ДВ бр. 35/27.04.2021 г.

Конвенцията за опазване на подводното културно наследство, приета на Генералната конференция на ЮНЕСКО през 2001 г. в Париж, определя подводното културно наследство като „следи от човешко съществуване от културно, историческо или археологическо естество, частично или изцяло потънали, периодично или постоянно, от минимум 100 години“ (чл. 10). Това включва селища, конструкции, сгради, предмети и тленни останки, плавателни съдове и други превозни средства и части от тях и праисто-

рически предмети, с техния археологически и природен контекст. Държавите по тази конвенция имат изключителното право да регламентират намесите в подводното културно наследство в своите вътрешни териториални води и в прилежащата зона, без да нарушават други международни спогодби и права. Тясно задължение е да защитават подводното културно наследство в изключителната икономическа зона и върху континенталния шелф [19]. Съгласно чл. 6. ал. 1 т. 1 от Закона за културното наследство (обн. ДВ бр. 19/13.03.2009 г., изм. ДВ бр. 17/26.02. 2021 г.) културно наследство са и подводните археологически обекти и резервати.

Конвенцията за биологичното разнообразие (1992 г.) цели опазване на биологичното разнообразие, устойчиво използване на неговите компоненти и справедлива и разумна подялба на ползите, произтичащи от използването на генетични ресурси чрез трансфер на технологии, отчитайки правата върху тези ресурси. Всяка държава запазва суверенното си право да използва собствените си ресурси съобразно националната екологична политика и гарантира, че дейностите или контролът не причиняват щети на околната среда на други държави или региони. Задължение на всяка държава е да опазва екосистемите, естествените местообитания и поддържането на ценните популации от видове в естествената им среда, да възстановява деградирани екосистеми и да осигурява възстановяването на застрашени видове чрез разработване и прилагане на планове или стратегии за управление. Постановките на конвенцията важат и за морските пространства. В изпълнение на своите ангажименти България поставя под защита част от крайбрежните зони и акваторията на Черно море и ги превръща във важен елемент от НЕМ.

Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата (РКООНИК), една от трите основополагащи за устойчивото развитие конвенции от световния форум в Рио де Жанейро (1992 г.), поставя за цел стабилизирането и намаляването на концентрациите на парникови газове в атмосферата до ниво, което би предотвратило опасна антропогенна намеса в климатичната система. Тя насърчава сътрудничеството между страните в областта на научни, технологични, технически и социално-икономически изследвания, систематични наблюдения и развиване на бази от данни, свързани с климатичната система и предназначени за по-нататъшни проучвания за намаляване на несигурността в предвижданията и ограничаване на последствията от климатичните промени.

Международната конвенция за контрол и управление на корабните баластни води и седименти задължава страните да изпълняват в пълен обем разпоредбите ѝ, за да се предотврати, сведе до минимум и да се елиминира пренасянето на вредни водни организми и патогени чрез контрола и управлението на корабните баластни води и седименти [20]. Конвенцията изисква съоръжения за седименти от баластни танкове да са разположени и в местата за кораборемонт. Събирането и преработката на корабни баластни води касае замърсени/омаслени баластни води от танкери, чиято цел е преработката им за премахване на съдържанието на нефтопродукт, но не и на живите организми, които могат да се окажат чужди и инвазивни.

Европейският съюз транспонира основните постановки на международни организации и форуми в законодателните си документи – регламенти, директиви, препоръки и становища.

Директива 2014/89/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. за установяване на рамка за морско пространствено планиране определя методическия подход при разработване на националните морски пространствени планове. Тя доразвива идеите от предходни международни и Европейски документи за прилагането на *координиран, интегриран и трансграничен подход*, съчетан с *екосистемния подход* и дефинира *интегрираната морска политика* (ИМП) като политика, която насърчава „координираното и съгласувано вземане на решения за постигане на устойчиво развитие, икономически растеж и социално сближаване на държавите членки, по-специално в

крайбрежните, островните и отдалечените региони, както и на свързаните с морето сектори“ посредством съгласувани политики и международно сътрудничество [2].

В чл. 3 т. 1 и 2 *морското пространствено планиране* се определя като инструмент за осигуряване на дългосрочна стабилност и предвидимост и за балансиране на интересите в усвояването на морските пространства и в зоните с интензивно използване, за хоризонтална и междусекторна координация. Директивата дава препоръки за зонироване на дейностите в морските пространства и за определяне на морските транспортни маршрути и трафик потоци и трасетата на подводните кабели и тръбопроводи. Тя не засяга компетентността на държавите членки да разработват и определят, в границите на морските си води, обхвата и съдържанието на своите морски пространствени планове. Директивата посочва, че вътрешните крайбрежни води не са предмет на морското пространствено планиране, когато са включени в териториалноустройствените и градоустройствените планове за вътрешността и когато това е посочено в морския пространствен план. Във връзка с това методиката за разработване на тези планове във възможно най-голяма степен следва да се гради върху съществуващи национални, регионални и местни правила и механизми. Директива 2014/89/ЕС е транспонирана в българското законодателство чрез Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България през 2018 г., в който се обосновават правната, институционалната и методологичната рамка на морския пространствен план.

Директива 2008/56/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 г. за създаване на рамка за действие на общността в областта на политиката за морска среда (Рамкова директива за морска стратегия) се определя като „екологичен стълб“ на интегрираната морска политика, която насърчава устойчивото използване на моретата, постигането на добро екологично състояние в морските води на ЕС до 2020 г. и опазването на ресурсната база, от която зависят икономическите и социалните дейности, свързани с морското пространство. Освен дефинициите за морски и крайбрежни води, Директивата определя и понятието „морски регион“, и като такъв е определено Черно море [7].

За основен принцип в морското пространствено планиране е посочен екосистемният подход, който се прилага при управлението на дейностите в морското пространство. Директивата регламентира условията за разработване на стратегически документи, компетентните органи, възможностите за международно сътрудничество, за мониторинг и контрол по прилагането на морски стратегии. Тя е отговор на поетите ангажименти на ЕС по важни въпроси, залегнали в Конвенцията за биологично разнообразие, Конвенцията на ООН по морско право (КООНМП), Конвенцията за опазването на Черно море от замърсяване. Тя разглежда морската среда като ценно наследство, което следва да бъде съхранено, защитено и възстановено, за да бъдат моретата и океаните „чисти, здравословни и продуктивни“ и за да се опази биологичното разнообразие в тях.

Във връзка с транспонирането на изискванията на Рамковата директива за Морска стратегия 2008/56/ЕС в българското законодателство и изпълнение на изискванията на чл. 1 т. 1 и 2 на документа, е разработена и приета Морска стратегия на Република България [21], която обхваща първоначална оценка на състоянието на морската околна среда в съответствие с дефинициите за добро състояние, 2010 г.; Програма за мониторинг, 2014 г. [22] и Програма от мерки за периода 2016 – 2021 г. [23] Морският пространствен план на Р България възприема екосистемния подход и използва дескрипторите от националната морска стратегия, за да проследи екологичното състояние на морската среда и да анализира резултатите от ежегодния мониторинг.

Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2000 г. за установяване на рамка за действията на общността в областта на политиката за водите (Рамковата директива за водите, РДВ), ангажира държавите членки с опазването на вътрешно-териториалните повърхностни води, преходните, крайбрежните и подзем-

ните води, подобряването на техните качества, състоянието на водните екосистеми, подпомага устойчивото използване на водите чрез дългосрочно опазване на наличните водни ресурси и намаляването на въздействията от промените на климата. Директивата определя обхвата на крайбрежните повърхностни води и съдържа разпоредби, приложими за тях. Тя изисква от държавите членки да изработят планове за управление на речните басейни (ПУРБ) и определя съдържанието им [24]. Директивата е транспонирана в България чрез Закона за водите (обн. ДВ бр. 67/1999 г.). Планът за управление на Черноморския район за басейново управление на водите за периода 2016 – 2021 г., е приет с Решение на МС № 1107/29.12.2016 г. Към него е изготвена Екологична оценка и Програма от мерки.

Директива 2001/42/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 юни 2001 г. относно оценката на последиците на някои планове и програми върху околната среда цели да допринесе за интегрирането на планове и програми с опазването на околната среда. По силата на тази директива Морските пространствени планове подлежат на задължителна екологична оценка, което се потвърждава и в разпоредбите на Директива 2014/89/ЕС. Директивата е транспонирана посредством Закона за опазване на околната среда (обн. ДВ бр. 91/2002 г., изм. ДВ бр. 21/12.03.2021 г.), Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми (обн. ДВ бр. 57/2004 г., изм. ДВ бр. 70/07.08.2020 г.) и Наредбата за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените територии и зони (обн. ДВ бр. 73/11.09.2007 г., изм. и доп. ДВ бр. 3/05.01.2018 г.).

Конвенцията за опазване на Черно море от замърсяване, приета през 1992 г. в Букурещ, отразява постановките от предходни международни документи за ограничаване на замърсяванията, приети в периода 1972 – 1990 г. Тя се прилага за Черно море с определена за целта южна граница, представляваща линията, която свързва носете Келлагра и Далян (чл. 1. ал. 1) [25]. Документът разглежда замърсяването от дейности на сушата, в морето и континенталния шелф, от кораби, дъмпинг или трансграничен пренос на опасни вещества. Страните по конвенцията си сътрудничат помежду си и с други страни за установяване на подходящи научни критерии за определяне на правила, стандарти, препоръчителни практики и процедури за предотвратяване, намаляване и контрол на замърсяването на морската среда на Черно море. За постигане на тези цели е учредена Комисия по опазване на Черно море от замърсяване, в която са представени всички държави, страни по конвенцията. През 2009 г. в София се приема Стратегически план за действие за опазване и възстановяване на Черно море, който изисква отчитане на дейността в крайбрежните зони и въздействието им върху състоянието на морската среда. През 2018 г. в Бургас се приема Визия за иновативен и интелигентен син растеж.

Конституцията на Република България, приета от Седмото Велико Народно Събрание (обн. ДВ бр. 56/13.07.1991 г.) определя правата на държавата върху крайбрежната плажна ивица, върху континенталния шелф и в изключителната икономическа зона за проучване, разработване, използване, опазване и стопанисване на биологичните, минералните и енергийните ресурси на тези морски пространства.

Законът за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България (ЗМПВВПРБ), обн. ДВ бр. 12/2000 г. изм. и доп. ДВ бр. 17/26.02.2021 г., урежда правния режим на морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на страната и има за водеща цел „опазването на морската и речната среда при корабоплаване и поддържането на екологичното равновесие”. Определенията за включените в морските пространства на България морски води следват изискванията на КООНМП. Морското пространствено планиране е инкорпорирано в Раздел VII. „Използване на морските пространства и опазване на морската среда“. С текстовете

от 2018 г. се регламентират правомощията на държавните органи, обхвата и съдържанието на морския пространствен план, процедурите по неговото разработване, консултиране и одобряване.

Законът за водите, (обн. ДВ бр. 67/27.07.1999 г., изм. и доп. ДВ бр. 21/13.03.2020 г.) пренася постановките на Рамковата директива за водите на ЕС, разглежда водите на Република България като „общонационален неделим природен ресурс“, който изисква интегрирано управление. Той има за цел да гарантира осигуряването на достатъчно количество и добро качество на повърхностните и подземните води за устойчиво, балансирано и справедливо водоползване; да предпази повърхностните, подземните и водите на Черно море от замърсяване; да намали вредните въздействия от наводнения и засушавания и рисковете, свързани с изменението на климата. Законът урежда собствеността върху водите, водните обекти и съоръжения и определя вътрешните морски води и териториалното море като изключителна държавна собственост (чл. 14 ал. 1), а морското дъно и неговите недра в тези граници за публична държавна собственост (чл. 12). Създадена по силата на този закон Дирекция за басейново управление на водите в Черноморския район със седалище във Варна в своите правомощия обхваща водосборните области на реките, вливащи се в Черно море от северната до южната граница, включително вътрешните морски води и териториалното море. Съгласно преходните и заключителните разпоредби опазването на крайбрежните води, вътрешните морски води и териториалното море от замърсяване от други източници, освен тези, намиращи се на брега, се урежда от ЗМПВВПРБ.

Законът за регионалното развитие (обн. ДВ бр. 50/30.05.2008 г., изм. и доп. ДВ бр. 21/13.03.2020 г.) предвижда държавната политика в тази област да се основава на концентрацията на ресурси, междуведомствената координация на дейностите в процеса на планирането, програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката. Това изисква съгласуваност между секторни и хоризонтални политики, инструменти и действия на международно, национално, регионално и местно равнище и прилагане на принципите за партньорство, публичност и прозрачност. Тези принципи са в основата и на морското пространствено планиране. Заедно с Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013–2025 г. (Актуализация 2019 г.) и Морският пространствен план на Република България (2021–2035 г.) координира секторните и хоризонталните политики. Двата документа са свързани с националните секторни документи и задават насоките за развитие на по-ниските йерархични нива – двата региона за планиране от ниво 2 (СИР и ЮИР), неформалните райони и зони, включително и тези за трансгранично сътрудничество, общините на крайбрежието, които ползват всички предимства от контакта с морето.

Законът за устройство на територията (обн. ДВ бр. 1/02.01.2001 г., изм. и доп. ДВ бр. 62/14.07.2020 г.) обединява пространственото планиране, инвестиционното проектиране, строителството и контрола като важни елементи на процеса на създаване на застроената околна среда и определя ангажиментите на отговорните институции в този процес. Законът се свързва с морското пространствено планиране посредством правилата за възлагане, разработване, одобряване и прилагане на общите устройствени планове на черноморските общини, подробните устройствени планове на пристанищата, инвестиционните проекти за овладяване на свлачищните, ерозионните и абразионните процеси и за изграждането на техническата инфраструктура.

Законът за устройство на Черноморското крайбрежие (обн. ДВ бр. 48/2007 г., изм. ДВ бр. 21/13.03.2020 г.) урежда обществените отношения в обхвата на Черноморското крайбрежие и плажната ивица; правомощията и координацията на дейността на централните и териториалните органи на изпълнителната и местната власт, правилата и нормативите за устройство, ползване, застрояване и опазване на Черноморското край-

брежие, управлението на плажовете и предоставянето на услуги. Той цели да осигури интегрирано и координирано управление на крайбрежните зони; публичен достъп до морските плажове; опазване, съхраняване и разумно използване на природните ресурси; предотвратяване и намаляване на замърсяването на Черноморското крайбрежие; защита на морския бряг от ерозия, абразия и свлачищни процеси; възстановяване и опазване на естествения ландшафт и културното наследство. Към крайбрежието попада и 200-метровата зона от акваторията, измерена от бреговата линия, която се използва активно за рекреация и водни спортове.

Собствеността върху плажовете е изключително държавна, те могат да се отдават на концесия за срок от 20 години. Публична държавна собственост, която не може да бъде обявена за частна, са още брегоукрепителни и брегозащитни системи и съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите, изградени в имоти, държавна собственост, извън населените места; прилежащите крайбрежни езера, лагуни, лимани и влажни зони; пясъчните дюни; островите, включително и създадените от човека. Брегозащитните и брегоукрепителните съоръжения, извън имотите, държавна собственост, са публична общинска собственост.

Със ЗУЧК са определени зоните с различни режими на устройство в съответствие с тяхната привлекателност, чувствителност и натовареност. Зона „А“, с режим на особена териториалноустройствена защита обхваща частта на акваторията на Черно море с широчина 200 m, измерена от бреговата линия, крайбрежната плажна ивица и част от територията, попадаща в ивица с широчина 100 m извън населените места, измерена по хоризонтала от границите на морския бряг или на морските плажове. Зона „Б“, със специфични характеристики и специален режим за опазване на териториалните ресурси, обхваща териториите в ивицата с широчина 2 km от границата на зона „А“, с изключение на урбанизираните територии. *Именно в тези граници на двете зони са търсени най-важните взаимодействия между пространственото планиране на територията и в акваторията.*

Законът за биологичното разнообразие (обн. ДВ бр. 77/2002 г., изм. ДВ бр. 98/27.11.2018 г.) се фокусира върху елементите на националната екологична мрежа. Той не предлага по-различни регулации за опазване на защитените местообитания и на защитените и застрашените видове за целите на морското пространствено планиране. Поставените под защита зони в акваторията на Черно море са част от Националната екологична мрежа (НЕМ) и от Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000, към която важат същите изисквания, правила и норми, както към тези по крайбрежието. В Морския пространствен план се разглеждат само онези елементи на НЕМ, които са в акваторията или в бреговата част на прилежащата крайбрежна зона в контакт с морето.

Законът за защитените територии (обн. ДВ бр. 133/1998 г., изм. и доп. ДВ бр. 1/03.01.2020 г.) третира по аналогичен начин като Закона за биологичното разнообразие защитените територии и определя различни категории, урежда тяхното „предназначение и режим на опазване и ползване, обявяване и управление“. Съгласно чл. 5 на този закон и в съответствие със световната практика в България са въведени категориите резерват, национален парк, природна забележителност, поддържан резерват, природен парк и защитена местност. В обхвата на морския пространствен план са включени само онези защитени територии, чието екологично равновесие и биологично разнообразие зависят от или могат да повлияят върху състоянието на морската среда.

Законът за подземните богатства (обн. ДВ бр. 23/1999 г., изм. и доп. ДВ бр. 98/27.11.2018 г.) урежда условията и реда за търсене, проучване и добив на подземни богатства на територията на Република България, в континенталния шelf и в изключителната икономическа зона в Черно море; опазването на земните недра и управлението на

отпадъците от проучвателната, добивната и преработвателната дейност. Той не се прилага за добив на соли и елементи от морската вода.

Законът за рибарство и аквакултури (обн. ДВ бр. 41/2001 г., изм. и доп. бр. 98/13.12.2019 г.) урежда отношенията, свързани със собствеността, организацията, управлението, ползването и опазването на рибните ресурси във водите на Република България, търговията с риба и други водни организми. Законът има за цел да осигури „устойчиво развитие на рибните ресурси, възстановяване и опазване на биологичното равновесие и обогатяване на разнообразието им във водните екосистеми; развитие на стопанския и любителския риболов и аквакултурите и повишаване на потреблението на риба и рибни продукти в страната“. Важно място е отделено на опазването на рибните ресурси и са предвидени мерки и дейности, които пряко касаят черноморските води – улова, методите и съоръженията за риболов, сроковете и забраните.

В Закона за здравето (обн. ДВ бр. 70/2007 г., изм. бр. 85/24.10.2017 г.) като курортни ресурси са определени крайбрежната плажна ивица и местностите с благоприятни за профилактика, лечение и рехабилитация биоклиматични условия. Министърът на здравеопазването съвместно с министъра на регионалното развитие и благоустройство, министъра на околната среда и водите и министъра на туризма определят с наредби условията и реда за използването и опазването на курортните ресурси и определят капацитета на тези територии и акватории. Утвърждават се охранителни зони и охранителен режим за опазване на крайбрежната плажна ивица и местностите с подходящи за профилактика, лечение и рехабилитация биоклиматични условия, както и за експлоатация на плажовете по Черноморското крайбрежие, изискванията към които са развити в Наредба № 14 за курортните ресурси, курортните местности и курортите (обн. ДВ бр. 79/13.10.1987 г., изм. ДВ бр. 70/10.08.2004 г.).

Всеки сектор регулира основните дейности, режими, права и задължения, опазването от замърсяване, помощта при аварии и бедствия, включително и в морските пространства, със специфични закони и подзаконови актове. Всички тези важни международни, общностни, регионални и национални законодателни и стратегически документи са в основата на прогнозирането в Морския пространствен план на Р България.

2.3. Пространствена, времева и тематична рамка

Пространствената рамка на Морския пространствен план на Република България се определя от Директива 2014/89/ЕС и транспонираните регулации в националното законодателство посредством ЗМПВВПРБ. Националните морски пространства имат сложна структура и включват земните недра, морското дъно, морските води и функционално са свързани с въздушното пространство и Космоса над тях. Съгласно чл. 51в. ал. 1 МПП обхваща морските пространства на страната, определени в чл. 5, ал. 1 на закона, както и крайбрежните морски води по смисъла на § 1, т. 54 от Допълнителните разпоредби на Закона за водите. Морските пространства на Р България включват вътрешните морски води, териториалното море, прилежащата зона, континенталния шелф и изключителната икономическа зона.

Вътрешните морски води са водите между бреговата линия и изходните линии, от които се измерва ширината на териториалното море; водите на пристанищата, ограничени откъм морето с линията, съединяваща най-отдалечените точки в морето на котвените места, хидротехническите и постоянните пристанищни съоръжения; Варненския залив между бреговата линия и правата линия, съединяваща нос Св. Константин с нос Иланджик; Бургаския залив между брега и линията, съединяваща нос Емине с Маслен нос и водите между бреговата линия и правите изходни линии, съединяващи нос Кали-

акра с нос Тузлата, нос Тузлата с нос Екрене и Маслен нос с нос Рохи. Общата площ на акваторията в тези граници е 971.871 km².

Териториалното море, определено в съответствие с чл. 3, 4 и 5 на КООНМП, включва прилежащата към брега и вътрешните морски води морска ивица с широчина 12 морски мили, измервана от изходните линии на най-големия отлив от брега или правите линии, съединяващи двете крайни точки на заливите [21, 23]. Териториалното море на Република България се разграничава от териториалното море на съседните държави с географския паралел от точката на сухоземната граница, опираща на морския бряг, а външната и страничните му граници са държавни граници на страната.

Прилежащата зона е морската ивица, която се опира до териториалното море и се разпростира на 24 морски мили от изходните линии, от които се измерва ширината на териториалното море. Чрез Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната в нея се осъществява контрол по спазването на митническите, финансовите, граничните и здравните изисквания в страната и в териториалното море.

Континенталният шелф включва морското дъно и недрата на подводния район, които са естествено продължение на сухоземната територия и се разпростират отвъд териториалното море до установените граници с континенталния шелф на другите прилежащи и срещулежащи черноморски държави, в съответствие с международното право. В континенталния шелф страната упражнява суверенните си права за търсене, проучване, разработване, използване, опазване и стопанисване на енергийните, минералните и други небιологични ресурси на морското дъно и в неговите недра, и живите организми, принадлежащи към прикрепените видове.

Изключителната икономическа зона се простира отвъд границите на териториалното море на разстояние до 200 морски мили от изходните линии, от които се измерва ширината на териториалното море. По данни на БДЧР тя е с площ от 29 052 km², или 6,8% от общата площ (421 638 km²) [21]. Споразумението между Р България и Р Турция за определяне на границата в района на устието на река Резовска/Мутлудере и разграничаване на морските пространства между двете държави в Черно море е обнародвано в ДВ бр. 68/30.07.1999 г. По споразумението с Р Румъния все още се водят преговори. В изключителната икономическа зона Република България осъществява своите суверенни права, провежда морски научни изследвания в съответствие с общопризнатите принципи и норми на международното право.

Крайбрежните морски води, съгласно т. 54 на § 1 от Допълнителните разпоредби на Закона за водите, са повърхностните води, намиращи се откъм сушата спрямо крайбрежната линия, всяка точка от която отстои на една морска миля в посока към вътрешността на морето от най-близката точка на изходната линия, от която се измерва обхватът на териториалното море и продължава до външната граница на преходните води.

Морският пространствен план и Екологичната оценка, заедно с Оценката за съвместимост, отделят специално внимание и на водите по чл. 119 ал. 1 т. 2, 3, 4 и 5 от Закона за водите и в съответствие с изискванията на Наредба № 11 за качеството на водите за къпане (обн. ДВ бр. 25/2002 г., изм. ДВ бр. 53/10.06.2008 г.).

Независимо, че в ЗМПВВПРБ няма категоричен запис за прилежащите крайбрежни зони, за целите на Морския пространствен план те присъстват в границите на зоните за особена териториалноустройствена защита „А“ и „Б“, определени в ЗУЧК. В този обхват попадат по-важните обекти и съоръжения на транспортната, туристическата, техническата и пристанищната инфраструктура, свързани с развитието на дейностите в Черно море, които имат въздействие върху качеството на средата и на предлаганите услуги. Това решение е продиктувано от изискването за обвързване на инструментите на Интегрираната морска политика, за управление на крайбрежни зони и за морско пространствено планиране.

Пространственият обхват на плана има още едно измерение, което го отличава значително от териториалното планиране. Дейностите в акваторията се осъществяват на морското дъно, във водния стълб, на водната повърхност, а някои и над нея. Това напластяване в трето пространствено измерение го отличава от териториалното планиране и функционалното зонироване, независимо че има дейности, които се осъществяват под земята или на няколко нива. Самата Рамкова директива за морска стратегия към определенията за „морски води“ и за „крайбрежни води“ добавя и морското дъно, и геоложката основа (чл. 3 ал. 1).

Времевият обхват на Морския пространствен план е регламентиран в Техническата спецификация за изготвяне на плана. Той се разработва за периода 2021 – 2035 г. или за срок от 15 години. Съгласно Методологията за стратегическо планиране в Република България, публикувана на страницата на МС за обществени консултации, това отговаря на времевия обхват на дългосрочните стратегически документи, с период на действие над 10 години. Краткосрочните прогнози са до 2024 г. включително. Актуализацията на документа следва да се извърши след 10 години или през 2030 г., когато изтичат сроковете на други важни стратегически документи като Националната програма за развитие: България 2030 и свързани с морската икономика секторни стратегии.

Тематичният обхват на Морския пространствен план на Република България се определя от действащия законов документ, в който са застъпени всички тематични области от Директива 2014/89/ЕС. Посочените компоненти на средата, системи, зони, коридори и полигони са в основата на дейностите, за които се търси безконфликтно съвместяване при зонироването на морското пространство. Те обхващат транспортните системи за движение, зоните и полигоните за военни учения; зоните за проучвания, разработване и използване/добив на ресурси; рибарството и аквакултурите; туризма, морските рекреационни и спортни дейности; научните изследвания; защитените зони и защитените територии от Националната екологична мрежа; културното наследство и подводната археология; подводните линейни обекти на техническата инфраструктура; инсталациите и съоръженията, свързани с корабоплаването и с проучването, разработването и използването на минералните и енергийните ресурси; пристанищата и пристанищната дейност с прилежащите площи за осъществяването ѝ. Анализирани са свързаните със синята икономика дейности, с техния разширяващ се обхват през последните десетилетия и необходимите пространства, инфраструктура и ресурси.

3. Визия, главна цел и специфични цели

Разработването на стратегическата част на Морския пространствен план почива на анализа на състоянието на националните морски пространства по компоненти на средата и в съответствие с развиващите се дейности, наличните ресурси и последиците от различни ползвания. Всичко това се изследва съобразно специфичните характеристики на Черно море, което е елипсоиден полузатворен басейн, разположен в Северното полукълбо, между Европа и Азия. Единствената връзка със световния океан е през Средиземно море чрез Босфора. На север чрез протока Керч Черно море се свързва с Азовско море. Северозападният шелф е единственото акумулативно тяло, където се вливат трите най-големи европейски реки – Дунав, Днепър и Днестър. Големият сладководен речен вток на повърхността и притокът на солени средиземноморски води в дълбоководната част на морето през Босфора, създават уникална двуслойна термохалинна водна стратификация. На дълбочина по-голяма от 150 – 200 m е установена постоянна сероводородна зона, в която кислородът е изчерпан. Черно море е най-големият безкислороден басейн в

света. Богатите на кислород повърхностни води, от които зависи животът в морето, са около 13% от обема на водната маса. Тази особеност влияе върху екологичното състояние на морската среда и разнообразието на организмите, които зависят от нея. Поради затворения характер и положителния сладководен баланс, нивото на Черно море е с 30 – 50 cm по-високо от това на Мраморно море, което създава две течения. Повърхностното течение пренася от Черно в Мраморно море води със соленост 17 – 18‰, а придънното течение увлича в Черно море вода от Мраморно море със соленост 38‰. Особеност на крайбрежието е, че е изградено в северната си част от седиментни скали, а в южната - от магмени. В крайбрежните териториални води на Черно море липсват големи острови. Отвореността на региона на север и североизток и липсата на орографска преграда е предпоставка за нахлуване на студени въздушни маси през зимата и екстремни отрицателни температури по крайбрежието. През топлото полугодие бризовата циркулация ограничава високите температури на въздуха. Характерна е неголямата височина на ветровите вълни, със средногодишни стойности в северозападната част около 2 m. По българското крайбрежие вълните са с височина средно 31 cm, поради плитката шелфова част. Типични са малките колебания на морската вода при приливите и отливите. Най-големите приливи (до 17 cm) се наблюдават в Одеския залив, а максималният прилив в Бургас е 11,2 cm.

Черно море е характерно с ограниченото си биоразнообразие. Фауната му е около три пъти по-бедна от тази на Средиземно море, поради сероводорода в дълбоководната зона, ниската соленост на водите и ограничената връзка със Световния океан. Пространствата в прилежащото крайбрежие обаче са известни с богато биоразнообразие. По българското крайбрежие и над прилежаща акватория преминава един от европейските пътища на мигриращите птици – *Via Pontica*. Тук са обявени десетки защитени територии по Закона за защитените територии и защитени зони по Закона за биологичното разнообразие. Общата защитена площ на българското морско пространство е 247 724 ha, над 80% от извънселищните територии по бреговата линия също са под защита.

От шестте държави, разположени около басейна на Черно море само две са членки на ЕС. Бреговете са с различна степен на урбанизация и усвояване на териториите. По данни на НСИ към 31.12.2020 г. населението на Черноморските общини у нас е 724 631 души, което представлява 10,5% от населението на България. На Черно море са разположени два от големите градове в страната, с население към същата дата, съответно Варна с 332 394 души и Бургас със 198 593 души.

Около 70% от общото количество замърсители, постъпващи в морето, са от черноморските страни. Част от тях и останалите 30% (от другите 11 страни във водосбора) се вливат в Черно море чрез р. Дунав. Това е едно от най-засегнатите морета от прекомерно съдържание на хранителни вещества и органична пренатовареност, поради използването на торове в земеделието, непречистени отпадъчни води от животновъдни обекти и населени места и замърсяване от индустриални центрове. Най-силно засегната от еутрофикация е северозападната част на морето, където се вливат Дунав, Днепър и Днестър. Пренасяните количества фосфати и нитрати са причина за масирано развитие на фитопланктона и измиране на дънни организми. Допълнително натоварват морската среда инвазията на чуждестранни видове, дънното тралиране и преуловът. Установява се значително намаляване на рибните запаси. Състоянието на морската околна среда е проследено въз основа на данните от мониторинга по определените дескриптори и предоставените доклади от БДЧР, РЗИ, ИО и ИБЕИ на БАН. Изводите от анализа дават възможност да се изгради обобщената картина за съществуващото състояние с всички най-важни силни и слаби страни, предизвикателства и заплахи.

Сред **силните страни** на морските пространства, представени последователно за различните компоненти на средата и дейностите в Черно море, са разнообразният и жи-

вописен морски бряг, полегатото пясъчно дъно и достатъчно големите заливи, в които се осъществяват разнообразни дейности и имат достъп различни по големина съвременни плавателни съдове. Съществуват добри познания за характеристиките на морската среда и тяхната сезонна и междугодишна динамика, поддържа се добър международен обмен на данни. В крайбрежната зона има многообразие от термоминерални води с различни физични и химични характеристики, минерализация и лечебни свойства, с неусвоен потенциал. Благоприятният климат с подходящи температури на въздуха през всички сезони, късата и прохладна пролет, продължителната топла есен и меката зима, температурите на морската вода, предразполагат към по-дълго използване на крайбрежието за туризъм. В летния сезон морският бриз подобрява климатичния комфорт.

Прилагат се приетите стратегически документи в областта на биоразнообразието, горите, селското стопанство, изменението на климата и други, свързани с морето и прилежащото крайбрежие, сектори. Законодателството на ЕС в областта на биоразнообразието и управлението на водите и интегрираната морска политика и морско пространствено планиране са транспонирани в националното законодателство. Изпълнява се мониторинг и се прилага Програмата от мерки към Морската стратегия на Р България съгл. чл. 13 от РДМС и мерки по чл. 11 от РДВ. България съхранява уникални за страната и Европа представители на растителния и животински свят и запазени хабитати в акваторията на Черно море и крайбрежната зона. Изградена е екологична мрежа от защитени територии и защитени зони с богато биоразнообразие. В населените места по крайбрежието демографската картина е относително стабилна. Увеличава се населението на градовете Варна, Бургас и Несебър, висок е относителният дял на градското население с висше образование (26,8%), при 19,6% средно за страната. Съществуват добра образователна система и традиции за обучение на морски кадри, с потенциал за развитие.

Благоприятното географско местоположение на страната осигурява възможности за превози на товари при сравнително ниски разходи и висока ефективност. Извършва се непрекъснато наблюдение на кораби над 12 метра и мониторинг на риболовни кораби, извършващи улов на квотиран вид риба (калкан). Установено е добро сътрудничество с други администрации по отношение на техническите характеристики на риболовните кораби с ИА „Морска администрация“ (ИАМА) и борбата с незаконния, недеklarиран и нерегулиран риболов (Гранична полиция, БАБХ), Европейската агенция за контрол в рибарството (EFCA), Frontex, European Maritime Safety Agency (EMSA). Поддържа се база данни за анализ и оценка на биологичните и социално-икономическите показатели с важна роля в управлението на сектор „Рибарство и аквакултури“.

Съществуват разнообразни и пространствено наситени туристически ресурси (природно и културно наследство, климат, атрактивно крайбрежие, минерални води, биоразнообразие, защитени територии и видове, условия и продукти за туризъм в 4 сезона), а също и стабилен контекст – финансова система и валута, данъчна и осигурителна политика, членство в ЕС, принадлежност към най-големия туристически пазар – европейския, съгласуваност на българската туристическа политика с международната, действателен стратегически планов документ. Към силните страни се добавя и привлекателността на дестинацията „България“ поради достъпност, близост до генериращи пазари, конкурентни цени, сигурност, национална идентичност и изявен морски туризъм.

За развитието на морските транспортни услуги и инфраструктура от значение са разположението на страната в Черноморския регион, добрата обвързаност с транспортната инфраструктура на брега и с различните видове транспорт – въздушен, пътен и жп, и потенциал за интермодалност и синергия. Геоложкото пространство на земните недра на континенталния шелф е добре проучено, той е перспективен източник на нетрадиционни ресурси – сероводород и газохидрати. Климатичните условия и географските дадености са благоприятни за добив на морска сол. Широк спектър от морски дейности определя

важната функция на Черно море като източник на икономически растеж и заетост (2% от БВП и 3% от заетостта в страната като пряк ефект) с потенциал за развитие на основните морски дейности и важен фактор за поддържане на жизнени крайбрежни райони.

България притежава уникално и многообразно недвижимо културно наследство, което обхваща периоди от праисторията до XX век, за разкриването на което допринася и Черно море с находките под вода. Местоположението на голяма част от тези обекти е непосредствено на бреговата ивица на България. Установен е траен интерес към националното културно наследство от наши и чуждестранни туристи и изследователи.

Сред **слабите страни** в характеристиките на компонентите на морската среда и проблемите в свързаните с морето сектори, са посочени завишеното антропогенно натоварване и свръхурбанизацията в критични зони от крайбрежието с повишен риск от свлачища, които застрашават изградената инфраструктура и качеството на морската околна среда в прилежащата акватория. Интензивната абразия в обширни области с клифов бряг се усложнява от свлачищните процеси. Липсват достатъчно знания за акваториалната част и за най-активната, интензивно експлоатирана и най-богата на биоразнообразие зона в нея. Липсват данни за извеждане на многогодишни тенденции на изменение на хидроложките характеристики, необходими за отчитане на промените в климата. Не са достатъчни времевата честота и пространственото покритие на мониторинга на някои основни характеристики, не достига капацитет за моделиране и прогнозиране на хидродинамичните процеси в морската среда, в т.ч. с оглед на климатичните промени. Не са изучени достатъчно процесите на взаимодействие между вълните и теченията и морското дъно в крайбрежните зони, както и влиянието на хидротехническите съоръжения върху бреговата динамика. Много от източниците на минерална вода не са оценени и утвърдени, а други, въпреки че са изпитани, каптирани и водата изпробвана, не са каталогизирани. Малък е броят на дните с валежи, което ограничава подхранването на водните източници и създава условия за воден стрес. Резките промени в баричното налягане са предпоставка за драстични промени в нивото на морското равнище, наличието на дни с бурен вятър и щормова вълна, с разрушително въздействие върху брега и ограничаваща корабоплаването в региона.

Забавеното изпълнение на заложените мерки в ПУРБ 2016 – 2021 г. и в Програмата от мерки по чл. 13 от РДМС се отразява на състоянието на морската среда по някои показатели – фитопланктон, зоопланктон (поради наличието на инвазивни видове), риби, морски бозайници. Засушаванията променят статуса на влажните зони и водят до намаляване на рибните запаси. Замърсяването на крайбрежните морски води оказва влияние върху функционирането на екосистемите и биологичното разнообразие, което се отразява негативно и върху рибните ресурси. Независимо от положените усилия на страната за намаляване на натиска върху рибните запаси, част от рибните ресурси не се използват устойчиво, поради неподходящи методи за риболов с негативно въздействие върху морската среда, ограничено инвестиране в подмяна на риболовните уреди с по-селективни, незаконен, недеklarиран и нерегулиран риболов. Насърчаването на браншовите организации в сектор „Рибарство и аквакултури“ към използването на селективна риболовна техника е плавен процес, който ще допринесе за доброто състояние на морската околна среда и ще съдейства за баланс на рибните запаси, включително и при най-ценния вид с висока пазарна цена – калканът, при който вече се наблюдава устойчивост, за което сочат научните доклади от оценката на запаса на калкан в българските води на Черно море и повишаването на квотата му за България.

В урбанизационните процеси, които се отразяват върху морската околна среда, съществува дисбаланс в териториалното разпределение на градското население – в градовете Варна и Бургас е съсредоточено над 84,0% от населението на Черноморските общини. Това претоварва средата със застрояване, трафик, отпадъци и унищожаване част от

природата. Дисбалансът спрямо хинтерланда се засилва през летните месеци, когато антропогенното присъствие многократно нараства. Остава отрицателен естественият прираст на населението, дори в големите градове Варна и Бургас.

В развиващите се дейности в акваторията и в прилежащата крайбрежна зона има слаби страни и проблеми, които настоящата криза ще засили. Значителна част от тях са резултат от липсата на стимулиращи мерки, вкл. финансови, за отделни сектори, за закупуване на нови кораби, за поставянето им под български флаг, за научноизследователска и развойна дейност. Районът на плаване на българския риболовен флот е ограничен, той оперира в Черно море само с 1 857 риболовни съда, 95% от които са по-малки от 12 m. Оборудването им и производствените инсталации са остарели, недостатъчно се използват научните достижения и новите технологии. Липсва диверсификация на морските аквакултури, отглежда се предимно черна мида. Контролът върху дейността по време и след преустановяване на дейността на мидени плантации е слаб.

В Актуализираната Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Р България 2014 – 2030 г. се посочват нискоефективното функциониране на сектора с подчертана сезонност, екстензивното използване на туристическите ресурси, ниската средногодишна заетост на легловата база, ниския среден приход от турист, намаляването на престоя, сивият сектор. Съществува силен натиск върху околната среда поради неустойчивото управление на ресурсите и претоварването на крайбрежието и инфраструктурата с пренаселени курорти. Не е приета концепция за адаптация на сектора към климатичните промени, насоките за която са дадени в НСАИКПД.

Пристанищната дейност се ограничава от морално и физически остаряла инфраструктура и претоварена техника и липсата на достатъчно специализирани пристанищни терминали, които да осигуряват високоефективна и конкурентна обработка на товарите и да задоволят потребностите от пристанищни съоръжения и акватории, съответстващи на съвременните параметри на корабите. Недостатъците в добивната дейност са свързани с малките находища с локално значение и слабите перспективи за откриване на нови находища на нефт и природен газ, недобрата изученост на дълбоководната акватория за наличие и вероятни струпвания и потенциални залежи от газохидрати, силните колебания в солодобива след приватизацията. За повечето сектори в синята икономика са характерни зависимостта от малки и средни предприятия с ограничени възможности за иновации и растеж, неоползотвореният потенциал за високоефективни технологични и устойчиви морски дейности и небалансираният пазар на труда (сезонност, липса на квалифицирани кадри и др.).

Голяма част от слабите страни в дейността по проучването и опазването на културното наследство са свързани с недостатъчния финансов ресурс, а за подводното наследство и с липсата на достатъчно и добре мотивирани и подготвени кадри за изследване на морето. То изисква подходящи плавателни съдове и съвременно оборудване, с каквито страната ни не разполага. За по-голямата част от НКЦ, разположени в бреговата зона, не са извършени консервационно-реставрационните работи, липсва съпътстваща социализация на обектите и пространството около тях с граници и режими на опазване. Значими археологически обекти са в зони под егидата на граничната полиция, в защитени или горски територии, без достъп за проучване, опазване и социализация.

Систематизираните най-важни **възможности** в отделните сектори са в основата на прогнозните сценарии за развитие, устойчиво използване и опазване на морските пространства и дават насоките за формулиране и обсъждане на мерки за подобряване на екологичното състояние и развитие на потенциала на морето. Част от тях се разкриват в усъвършенстването на законодателната и нормативната уредба, което да подобри координацията между секторите и интегрирането на дейностите. Друга част са свързани с потенциала за научни изследвания, подобряване на информационната основа и достъп-

ността до актуални данни, трети в усъвършенстване на наблюдението на ерозионно-абразионните процеси, на динамиката на морския бряг, на термохалинните процеси по Черноморското крайбрежие, териториалните води и ИИЗ на Р България. С целенасочени и обединени усилия на изследователите ще се изясни влиянието на климатичните промени върху морската екосистема за устойчиво управление.

Оползотворяването на минералните води по крайбрежието ще разнообрази туристическия продукт, ще привлече интерес и инвестиции и ще удължи туристическия сезон при по-равномерно натоварване на материалната база. Възможностите за използване на климатичните характеристики и промени в полза на климатичния комфорт и за стимулиране на дейностите в прилежащите на морето територии, включват привличане на туристи през летния сезон от страни с горещ климат, прилагане на иновативни решения за намаляване на риска от наводнения за защита на хора, сгради и инфраструктура, развитие на зелената система на населените места по крайбрежието и създаване на зони за охлаждане с помощта на ландшафтната архитектура. За подобряване на дейностите по опазване на биоразнообразието и намаляване на натиска върху екосистемите основните възможности са в увеличаване на контрола върху човешките дейности в морето и в крайбрежните територии (изхвърляне на баластни води от корабите, приток на хранителни вещества в морската среда от земеделие, промишленост, урбанизирани територии). Заедно с устойчивото използване на рибните ресурси, което е условие за увеличаване на приходите и заетостта в сектор рибарство, се търсят нови пазари за риба и рибни специалитети. Въвеждането на инженерно-биологичен метод за брегозащита ще намали загубата на дънни местообитания поради затрупване, запечатване и влошена циркулация. Новите методи за риболов няма да увреждат дънните местообитания и ще намалят случайния улов на нецелеви видове риба. Въвеждането на нови мерки и методи в различните сектори трябва да се предхожда от анализ и оценка на ефективността на съществуващите мерки по чл. 11 от РДВ и чл. 13 от РДМС. За реализиране на част от тези възможности се препоръчва повишаване на институционалния, административния и експертния капацитет в различните сектори, чрез привличане и задържане на български квалифицирани кадри в центровете за растеж – Варна и Бургас.

В морския транспорт съществуват възможности за привличане на български и чуждестранни инвеститори за модернизация на сектора чрез нови технологии, привличане на международен транзитен трафик и увеличаване обема на морските превози, внедряване на модерни системи за повишаване на безопасността и надеждността на морските транспортни услуги. Свързани с това са модернизацията на пристанищата чрез ПЧП и европейски фондове и за изграждане на модерни интермодални терминали, за което има потенциал във Варна и в Бургас. Освен възможностите за подобряване на селективността на риболовните уреди за постигане на устойчив и отговорен риболов и намаляване на отрицателното му въздействие върху околната среда, следва да се прецени капацитетът на риболовния флот. Необходимо е да се разнообрази асортиментът на аквакултурите и да се засили държавният контрол. Диверсифицирането на доходите на рибарите може да се осъществи чрез допълнителни дейности – туризъм, ресторантьорство, екосистемни услуги, в съответствие със същността на риболовния бизнес.

Най-много възможности се разкриват в неоползотворените туристически ресурси и недоразвитите устойчиви алтернативни форми на туризъм за удължаване на сезона и пренасочване на туристи от конкурентни дестинации с геополитически напрежения, икономически кризи и неблагоприятен климат. Не са оползотворени пълноценно възможностите за морски спортни дейности и забавления в морето, което е с благоприятна температура, соленост и вълнови режим, както и синергията и добавената стойност от съчетаването на опазването на околната среда и биоразнообразието със социализирането на културното наследство и туризма. Културният туризъм във Варна и в Бургас ще се

обогати от доразвиване на зоните за свободен достъп в двете най-големи пристанища и обвързването им с градските и с морските пространства. Разработването на потенциала на крайбрежните езера и лимани за добив на лечебна кал ще привлече интерес и ще разобрази предлагания туристически продукт.

В добивната дейност не съществуват много опции, поради ограничените ресурси, но е възможно да се използват по-добре благоприятните условия за акумулация на инертни материали (пясъци) пригодни за строителни нужди в прибрежната зона, включително за изграждане на изкуствени острови. Повече потенциал ще се разкрие след по-добро проучване на геоложкото пространство на земните недра на българския континентален шелф. За балансирано развитие на успешна морска икономика е необходимо да се създадат планови и устройствени предпоставки, съобразени със социално-икономическите аспекти и необходимостта от адекватна защита на уязвимата морска екосистема. Препоръчително е да се използва по-ефективно подкрепата от ЕК за синята икономика и за насърчаване на синия растеж, за създаване на междусекторни и трансгранични синергии. Важен стимул за икономическо развитие е и културното наследство, чийто пълен потенциал на Черноморското крайбрежие и под вода и интегриране в различни туристически продукти предстои да се разкрие. Необходимо е да се изследват възможностите за експониране на обектите на културното наследство в защитени територии или в такива с охранителен режим, за прилагане на методите на интегрираната консервация и за създаване на адекватна социализирана среда, която да повиши културата на туризъм и да се насити със съдържание и качество. При експониране на културното наследство, и особено на това под вода, за по-пълноценно комуникиране на неговата стойност ще се разчита на съвременни, щадящи средата технологии.

Освен идентифицираните силни и слаби страни, възможности и заплахи при разработването на прогнозните сценарии са отчетени въздействията на основните политически, икономически, социални, екологични, урбанистични и технологични фактори. Изследването на тези фактори и техните проявления показва, че е редно да се приемат като принципни, да се допълват и следят въздействията им при различни комбинации в прогнозните сценарии.

Чрез стартиране от нулевата алтернатива са разработени **4 прогнозни сценария за бъдещото** устойчиво развитие на морските пространства, ефективното и балансирано използване на морските ресурси и съвместяване на дейностите в тях. „Нулев сценарий“ е възможен при допускането във времевия хоризонт на плана нито една секторна политика или фактор да не оказва съществено въздействие върху сегашните ползвания на морските пространства. За изграждането на прогнозните сценарии се използват трите опорни точки на устойчивото развитие (икономическа, социална и екологична), във всеки сценарий е приоритизиран съответен аспект. *Първият сценарий „Икономически/Син растеж“* се развива на основата на пълна експлоатация на морските ресурси. Насочен е към икономически пробив, конкурентоспособност и висока добавена стойност на морските индустрии. Включени са развитие на пристанищата, товарен и пътнически морски транспорт, круизен и рекреационен туризъм. Насърчаван приоритет е развитието на технологиите и иновациите във всички морски икономически сектори. Развитието на рибарството е в рамките на наличните рибни ресурси и международно установените квоти. Концесиите за проучване и добив на нефт и газ преминават към фаза „добив“ с налагане на интересите на мощни международни и национални компании. Своевременната технологична трансформация на морската икономика, както и повишаването на ресурсната ѝ ефективност, имат потенциала да я изведат на по-високо ниво на растеж, да я доближат до философията на синята икономика. Рисковете при този сценарий са изчерпване на ресурсите, натоварване на околната среда, прокарване на вредни за морето решения поради недостатъчен опит и знания за екоинновации и биотехнологии в синята икономика.

Вторият сценарий „Екология“ е фокусиран върху опазването на уникалната и крехка екосистема на Черно море, която е приоритет и ограничител в развитието на всички морски ползвания. Морската политика подкрепя дейностите, гарантиращи безопасен и чист морски транспорт, устойчиво рибарство и аквакултури, ефективен и устойчив туризъм. За да се осигури интегритет, жизненост и биоразнообразие на морската екосистема, се разширяват и прецизират защитени зони в морските пространства и режимите за опазването им. Предприемачеството се съсредоточава в двата областни центъра Варна и Бургас, където приоритетно ще се развиват клъстери, базирани на смарт технологии в морски индустрии. Ще се повиши ефективността на инвестициите в мерки за опазване на околната среда, особено в пристанищата и пристанищните зони. Чистата околна среда, адекватната инфраструктура, плажовете със сертификат „Син флаг“ и съхраненото природно и културно наследство ще създадат качествени възможности за рекреация. Доброто екологично състояние на морето осигурява достатъчно рибни ресурси и възможност за стабилен улов в оптимално допустимите граници. Съхранената екосистема създава дългосрочна и икономически обоснована среда за значими инвестиции в „зелени“ технологии, към които са насочени изследвания и иновации. Увеличените разходи за опазване на околната среда за сметка на реалната икономика ще породят социални напрежения между привърженици и противници на сценария.

Третият сценарий „Социално равновесие“ поставя човека в центъра на прогнози-те и е изграден върху политиката за социално сближаване и балансирано развитие на черноморските общини, диверсифицирани местни икономики, осигуряващи целогодишна заетост и приоритетна подкрепа за морски дейности с атрактивни доходи – туризъм и рекреация, рибарство и аквакултури, пътнически морски транспорт, стимулирана ревитализация на аграрни дейности в хинтерланда. Този сценарий залага на качествена инфраструктура, включително пътища, ВиК системи, електроснабдяване, широколентов достъп до скоростен интернет, равнопоставен достъп до качествени услуги. Хипотетичната промяна в основния критерий за възходящо развитие – от сегашния стремеж към бърз икономически растеж към по-бавен, ще бъде за сметка на повишеното качество на живот в по-чиста околна среда, с повече свободно време, при повишена култура на потребление. Равномерното пространствено разпределение на държавната подкрепа ще засили, макар и с по-бавни темпове, развитието на предприемачеството по цялото крайбрежие, осигурявайки разнообразна заетост, висока икономическа активност и в резултат, намалени диспропорции в доходите и повишено благосъстояние на всички местни общности. Както в регионалните центрове Варна и Бургас, така и в останалите черноморски общини ще се развият мрежи за коопериране, образование и изграждане на капацитет за МСП. С подкрепата за риболова и аквакултурите ще се развива рибопеработвателната индустрия за местния пазар и за износ. Културният и селският туризъм ще обогатят палитрата от туристическо предлагане, ангажирайки все по-голям пространствен и времеви обхват. Паралелно с това се развиват услуги в по-високите ценови нива на туристическото предлагане и постепенен преход от „масов“ към устойчив, щадящ и ефективен туризъм. Благодарение на регионалната и общата социално-икономическа политика на държавата демографските показатели се стабилизират и постепенно се подобряват. Рисковете от силна социална сегрегация са намалени. В резултат на този сценарий природните ресурси на морето и крайбрежието се оползотворяват в рамките на устойчиво възпроизводство. Екологичните стандарти се обогатяват с по-стриктни изисквания за качество на околната среда. Засилват се превантивните мерки за ограничаване на бреговите свлачища, абразията и ерозията, увеличават се инвестициите в предотвратяване на природни бедствия.

Четвъртият сценарий интегрира най-добрите предложения от трите сценария и избягва крайностите, които намаляват натиска в една сфера за сметка на други. Избра-

ният сценарий по дефинираните критерии има три различни обхвата за развитие – 1) балансиране на трите аспекта на устойчивото развитие (икономически, екологичен и социален) в обхвата на националните морски пространства; 2) интегрирана морска политика за устойчиво развитие в Черноморския регион, обхващаща шестте държави с излаз на Черно море – България, Румъния, Украйна, Русия, Грузия и Турция и 3) съчетаване на морското пространствено планиране с интегрираното управление на крайбрежни зони. Икономическите аспекти се разгръщат на основата на повишена конкурентоспособност и добавена стойност, приложени съвременни технологии и иновации във водещи морски сектори. Най-голям потенциал за развитие имат пристанищната дейност и морският транспорт, ако се реализират обновяването на пристанищата и съвременното технологично оборудване, с което да се повиши ефективността и качеството за обслужване на пътници и обработка на товари. Развитието на рибарството не може да надхвърли рамките на наличните рибни запаси и установените квоти, но може да бъде подпомогнато за своевременно модернизиране на риболовния флот, подобряване на риболовните техники и завишаването на контрола. Така ще се запази добро състояние на морската околна среда, от което зависи опазването на видовете и рибните ресурси. Разнообразяването на асортимента на аквакултурите, решаването на конфликтите с туристическия сектор и рекреационните морски дейности в близост до брега, повишаването на контрола върху съоръженията и обектите по време и след приключване на експлоатацията ще увеличи значимостта и приноса на този сектор. Туризмът, с най-високите стойности на заетост и БДС сред всички свързани с морската икономика дейности, също оптимизира параметрите си за леглова база и урбанизирани територии в крайбрежната зона, увеличаване на асортимента на услугите и повишаване на качеството, развитие на алтернативни рекреационни и спортни дейности в акваторията. Добивът на луга и лечебна кал, производството на козметични и лечебни продукти от морето ще привлекат интерес към съпътстващи лечебни и козметични процедури в СПА туризма. Ще се развият биотехнологии, свързани с морето, ще се търси по-добро и ефективно обвързване на бизнеса, научните изследвания и образованието.

Ще продължават проучванията за добив на нефт и газ при засилен контрол и екологични норми, ще се развият технологиите за извличане на енергия от сероводород и добив на газохидрати от морското дъно. Ще се съхрани добивът на морска сол по традиционни методи. Ще се развият и съпътстващите морските сектори дейности за производство на специализиран текстил, въжета, екипировка и облекла за водни спортове. Ще се подкрепи изследователската дейност в морските пространства за по-пълно разкриване на културните ценности, останки от цивилизации и исторически събития и ще се реализират възможностите за най-доброто експониране на това богатство, удовлетворяващо разбиранията за модерна интерактивна експозиция. Военните учения в морето ще увеличат своята роля в подготовката на кадри за морски изследвания и за спасяване в морето, за поддържане на висока степен на сигурност при критични вълнения и бури, в ограничаване на трафика на хора, наркотици и оръжие.

Съхраняването на морската околна среда, възстановяването на нейното добро състояние и опазване на биоразнообразието съпътства всички предвидени дейности по този сценарий, защото само това ще гарантира успешното развитие на всички морски сектори. Устойчивото опазване и използване на ресурсите, намаляването на натиска от отпадъчни води, баластни води, подводен шум, инвазивни видове, замърсяване от аварии, отлагане на драгажни маси и завишения контрол върху нелегален, незаконен и нерегламентиран улов на риба ще създаде условия за възстановяване на доброто екологично състояние на морската околна среда в съответствие с РДМС. В този сценарий са заложили и необходимите предпоставки за намаляване на диспропорциите, на негативните демографски процеси, за равнопоставеност, за подпомагане на местните рибарски

общности и МСП, за създаване на условия за активно и отговорно участие в разработването и прилагането на МППРБ. Общата идея на сценария е да се координират всички секторни политики на морските индустрии, за да се постигне устойчиво ползване на Черно море и на екосистемните му услуги в името на устойчивото развитие на местните общности.

Визията за общата картина под мотото „*Черно море – отворена врата към света, българското черноморско крайбрежие – наша отговорност и наследство*“ се гради в контекст с три различни мащаба: глобален, европейски и национален и описва желания резултат чрез ясни послания. Приетата визия за Морския пространствен план след проведено обсъждане, анкета и консултации с Консултативния съвет е следната:

През 2035 г. в морските пространства на Република България е постигнато и се поддържа добро състояние на морската среда и богато биологично разнообразие. Най-значимите морски екосистемни услуги и културни ценности са възстановени и опазени. Морските пространства се използват от иновативна, конкурентна и устойчива синя икономика. Морският пространствен план осигурява предвидимост и сигурност в морските пространства, координация и синергия между ползванията и намалява вредните въздействия от човешката дейност. Сътрудничеството между управлението, науката и икономиката създава нови знания и култура, услуги и биотехнологии в подкрепа на синия растеж и подобреното благосъстояние на местните общности.

Постигането на тази визия се осъществява с предложения стратегически пакет от главна цел, стратегически и специфични цели и мерки.

Таблица 1

Главна цел: Устойчиво ползване за устойчиво развитие

<p>СЦ1. Регулиране и координиране на морските ползвания</p> <p>СпЦ 1.1. Функционално зонирание на морското пространство</p> <p>СпЦ 1.2. Постигане на консенсус между заинтересованите страни</p> <p>СпЦ 1.3. Институционализация на МППРБ</p> <p>СпЦ 1.4. Информационно осигуряване на процеса на прилагане и мониторинг на МППРБ</p>	<p>СЦ2. Изграждане на диверсифицирана и устойчива морска икономика и гизнени териториални общности</p> <p>СпЦ 2.1. Координация на секторните политики в синята икономика и подкрепа на Зелената сделка</p> <p>СпЦ 2.2. Устойчиво развитие на крайбрежния и морски туризъм</p> <p>СпЦ 2.3. Устойчиво развитие на корабоплаването и корабостроенето</p> <p>СпЦ 2.4. Устойчиво развитие на сектор „Рибарство и аквакултури“</p>	<p>СЦ3. Повишаване на морската култура, образование и знание</p> <p>СпЦ 3.1. Развитие на научна инфраструктура и изследователски капацитет</p> <p>СпЦ 3.2. Подобряване на връзките на образованието и научно-изследователската дейност с бизнеса</p> <p>СпЦ 3.3. Изграждане на база от знания и иновации за морска политика</p> <p>СпЦ 3.4. Повишаване на екологичното възпитание и знание за морето</p>	<p>СЦ4. Международно и регионално сътрудничество за опазване и ползване на Черноморските ресурси</p> <p>СпЦ 4.1. Сътрудничество за намаляване нивата на замърсителите до безвредни за морските екосистеми стойности</p> <p>СпЦ 4.2. Сътрудничество за ефективно управление на риболова и прекратяване на свръхулова</p> <p>СпЦ 4.3. Сътрудничество за споделени услуги, работни места и трансгранични продукти</p>
---	--	--	--

4. Зониране на морските пространства

Зонирането на морските пространства прилага част от основните принципи, приети в План за действие за рехабилитация на Черно море през 1996 г. и актуализирани през 2006 г. на срещата в София, които са запазили своята актуалност. Те са свързани с концепцията за устойчиво развитие в съответствие с капацитета на Черноморските екосистеми и интересите на бъдещите поколения; с превантивните мерки, ограничаващи рисковете за хората, живите ресурси и морските екосистеми; с оценката на въздействието върху околната среда и на последствията от правителствените политики, програми и планове; със стимулирането на чисти технологии, устойчиви практики и икономически стимули за въвеждане на екологични технологии и дейности, с прозрачността, информираността и участието на гражданското общество. Към тези общи принципи, засягащи всички по-важни въпроси за устойчиво развитие на Черноморския регион, са добавени и директно насочените към функционалното зонироване принципи за *организационна ефективност* при съвместяване на функциите; *технологична ефективност* чрез интегриране на дейностите и операциите в морските пространства; и *функционална съвместимост и синергия* от безконфликтното съчетаване на допълващи се дейности с по-висока добавена стойност и по-високо качество на морските ползвания.

За целите на Морския пространствен план на Република България се предлага групирането на функциите и ползванията в четири вида зони, а именно: i) зони със забрана за ползване; ii) зони със специфичен режим на опазване; iii) мултифункционални зони; и iv) зони за бъдещо развитие. За всяка от тези зони се систематизират режимите, които трябва да бъдат спазвани и правилата на взаимодействие с други функции и дейности. Отчитайки динамичния характер на средата и на документа Морски пространствен план, това зонироване също има динамичен характер, за да отразява промените при изменение на условията на средата, технологиите, националните или секторните приоритети.

В зоните със забрана за ползване (Ззп) попадат онези зони, при които е възможно само една единствена функция поради законови забрани и несъвместимост с останалите функции и ползвания на морските пространства, поради риск за безопасността и сигурността, живота и здравето на хората, опасност от инциденти и повреди на важна инфраструктура или на културни ценности. В тази група се включват зоните за военни учения и обучения с постоянна забрана, зоните със забрани за корабоплаване и заставане на котва, а също така и зоните с подводни линейни обекти на техническата инфраструктура, които има опасност да бъдат засегнати от дейности на дъното. Отчетени са двата вида зони – с постоянно действаща и с временна забрана за ползване. Основните цели са гарантиране на суверенитета, безопасността и сигурността в морските пространства на страната и опазване на изградената подводна техническа инфраструктура, съоръженията и оборудването от увреждане. Режимите на ползване се определят съобразно международното морско право, националното законодателство, целите за дългосрочно устойчиво развитие и интегрирано опазване на морската околна среда.

Зоните със специфичен режим на опазване (Зср) обхващат морски защитени зони и защитени територии от НЕМ и зоните за опазване на културното наследство, зоните за опазване на водите по чл. 119а от Закона за водите. Към тях се включват и зони, предложени от ИО и ИБЕИ на БАН, които приоритетно се използват за проучване и мониторинг на състоянието на морската околна среда, разположени в близост до изследователски бази. Основните цели на този вид зони са съхраняване и проучване на природни и културни ценности, което да увеличи знанието на настоящите и бъдещите поколения за тяхната значимост и принос към биологичното разнообразие в морските пространства на Европа, към световната и националната история.

Режимите за достъп и ползване на защитени зони и защитени територии от НЕМ се определят в съответствие с техният статут, решението за обявяването им и ограниченията съгласно стандартните формуляри, заповедите за обявяване или плановете за управление. Те се съобразяват с международните конвенции, ратифицирани от Р България, Директивите на Европейския съюз за местообитанията и за птиците, националните закони и подзаконовите актове. В тази категория се включват и охранителните зони на Несебър и Созопол с широчина от 1 km, както и други подобни с широчина 500 m, предложени в Общите устройствени планове на крайбрежните общини и в МППРБ.

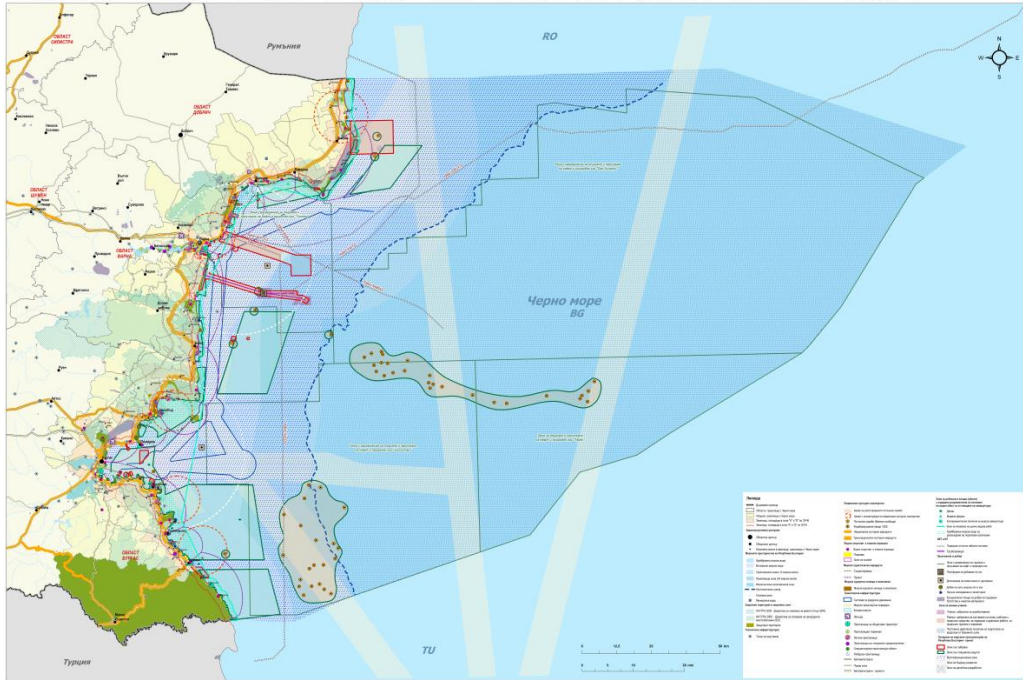
Мултифункционалните зони (Змф), подобно на използваните в други страни „зони за общо ползване“, съчетават безконфликтно различни съвместими функции в определеното морско пространство. По същество и в момента почти всички национални морски пространства съчетават няколко функции, с изключение за зоните със забранен достъп, свързани с военни учения и обучения. Възможни са всякакви съчетания с изключение на такива, със специфични законово регламентирани ограничения. Ограниченията, с които се съобразява интегрирането на функциите в тези зони са общи, произтичащи от международното и европейското морско право и от националната правна уредба, и специфични, които са свързани с развитие на отделни сектори на морската икономика. Основните цели са безконфликтно съчетаване на съвместими функции за по-ефективно използване на морските пространства; постигане на положителна синергия и икономия на пространство и от мащаба и по-добро координиране на секторните политики, свързани с морето. Режимите на ползване на мултифункционалните зони се определят от възможните съчетания, в основата на които са съвместими безконфликтни дейности.

Зоните за бъдещо развитие (Збр) са определени поради идентифицираните пропуски в познанието за отдалечените части от акваторията и морските пространства, в които по-големите дълбочини изискват специфични технологии и оборудване и значителен ресурс за научни изследвания, които впоследствие обосновават ползвания със значение за знанието и за синята икономика. Подобни проучвания се осъществяват в колaborация с различни научни институции, големи компании и международни организации. Поради ограничената информация за потенциала на подобни зони в момента са идентифицирани само такива, които могат да съчетаят и друг вид мащабни научноизследователски проекти в обхвата на ИИЗ. Основните цели на този тип зони са разкриване на потенциала на морските пространства извън обхвата на териториалното море и прилежащата зона за допълване на знанието и пълноценно използване на ресурсите. Достъпът до тях и режимите за ползване се осъществяват в съответствие с международните конвенции и протоколи, Европейските регламенти и Директиви, свързани с опазване на морската среда, на водите, на биоразнообразието и на създаване на рамка за морско пространствено планиране, със Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България и относимите закони и подзаконовите актове.

Предвидените ползвания и дейности, групирани в тези четири вида функционални зони са описани подробно с ограничаващите режими и законодателните основания за това, като е илюстрирана и връзката с графичната част на плана (фиг. 1).

Прилагането на плана и оценката на резултатите са разгледани чрез систематизиране на отговорностите и ролята на различните заинтересовани страни, ангажиментите им по поддържането, актуализирането и изменението на МППРБ и препоръките към най-важните участници в този процес. Институциите, ангажирани с възлагането, разработването, актуализирането, прилагането на плана и оценката на напредъка и въздействията изграждат сложната институционална рамка на Морския пространствен план на Република България с разнопосочни и многообразни връзки и взаимодействия.

МОРСКИ ПРОСТРАНСТВЕН ПЛАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 2021 - 2035 г.



Фиг. 1. Морски пространствен план на Република България 2021 – 2035 г.

Компетентните органи по прилагането на Морския пространствен план на Република България и наблюдението на изпълнението на предложените мерки за опазване на околната среда в морските води и координирането на секторните политики са Министерският съвет, министърът на регионалното развитие и благоустройството, министърът на околната среда и водите, министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията, министърът на земеделието, храните и горите, министърът на културата, министърът на отбраната, министрите на вътрешните и на външните работи, министърът на икономиката, министърът на туризма, министърът на здравеопазването, министърът на енергетиката, директорите на ИА „Морска администрация“, ДП „Пристанищна инфраструктура“, ИА „Рибарство и аквакултури“ и Басейновата дирекция за Черноморския район, или оправомощени от тях длъжностни лица. Техните правомощия и ангажименти са систематизирани в зависимост от действащите законови и подзаконовни актове и съответните устройствени правилници.

Съгласно чл. 51е ал. 1 на ЗМПВВПРБ Морският пространствен план на Република България се приема от Националния експертен съвет по устройство на територията и регионална политика след съгласуване с Консултативния съвет по въпросите на морското пространствено планиране и се одобрява с решение на Министерския съвет по доклад на министъра на регионалното развитие и благоустройството. Той подлежи на преразглеждане на всеки 10 години. Законът позволява морският пространствен план на Република България да бъде преразгледан и извън срока, ако настъпят съществени промени в общественно-икономическите условия, при които е бил одобрен. Изменението му се възлага и изпълнява при условията на неговото създаване.

Предложената **система за наблюдение на прилагането на МППРБ**, съставена от качествени и количествени индикатори, е разработена въз основа на опита на други

държави в морското пространствено планиране и Ръководството за оценка на Морски пространствени планове на Океанографската комисия на ЮНЕСКО (2014) и отчита националния контекст. Индикаторите са разделени в три групи: i) индикатори за управление, ii) социално-икономически и iii) екологични индикатори; и обхваща индикатори на 2 нива – синтезни индикатори и показатели. Синтезните индикатори отразяват резултати от прилагането на МППРБ и могат да имат качествен, количествен или смесен характер. Информационното обслужване на синтезните индикатори може да разчита на статистически показатели от номенклатурата на НСИ или друга официална институция, както и на експертни оценки или целеви научни изследвания.

Партньорството, публичността и прозрачността на всички нива е важен механизъм за повишаване на устойчивостта на взетите решения и планираните цели и задачи, за ефективността на тяхната реализация, особено при подобна нова за страната дейност, каквото е морското пространствено планиране. Главната цел на прилагането на информираниост и публичност при разработването на МППРБ е повишаване на обществената осведоменост и осигуряване на прозрачност при генерирането на идеите за бъдещото развитие, опазване и използване на морските пространства. Основна отговорност за осигуряване на информация и публичност на процеса на разработване, съгласуване, актуализиране и изпълнение на МППРБ има министърът на регионалното развитие и благоустройството, подпомаган от Консултативния съвет по въпросите на морското пространствено планиране и от ГД „Стратегическо планиране и програми за регионално развитие“ на МРРБ. Във всички етапи на разработване и прилагане участват и разпределят отговорности помежду си всички групи партньори, идентифицирани на най-ранен етап: административни структури (централни, териториални) на изпълнителната власт, икономически и социални партньори, НПО, граждански сдружения, широка общественост, като в зависимост от етапа, нивото на съучастие е различно.

При взаимодействие между целевите групи са приложени всички приети форми за информиране, консултиране и съгласуваност, ангажираност и активно участие. Проведени са консултации с компетентните институции, дълбочинни интервюта с 31 участващи експерти от различни области, анкети за избор на визия, мултдисциплинарен и интерактивен семинар с 57 участници, заседания на Консултативния съвет и множество експертни работни срещи под различни форми, съобразени с протиепидемичните мерки, въведени в страната след 13 март 2020 г. Резултатите са анализирани и най-добрите предложения са отразени в последната версия на документа.

Морският пространствен план се разработва паралелно с Екологичната оценка, съгласно предписанията на компетентния орган – Министерството на околната среда и водите. Документът се придружава от аналитични карти и схеми, изготвени с помощта на ГИС, от база данни и метаданни. Разработената ГИС платформа ще улесни поддържането и прилагането на плана до неговата първа актуализация и ще подобри координацията между секторите на морската икономика.

В конкретните предложения са включени зони за наблюдения и морски изследвания на Института по океанология, на Института по биоразнообразие и екосистемни услуги, на Националния институт по метеорология и хидрология на БАН, на СУ „Св. Климент Охридски“, разширяване на обхвата на защитена местност „Кокетрайс“ и определяне на 500-метрови охранителни зони около резерват „Калиакра“, около островите „Св. Св. Иван и Петър“ и Змийски остров, съобразяване на основните трасета на морския трафик със защитените зони и морските защитени територии. Определени са 4 ареала с концентрация на културни ценности и два за потънали кораби, в които да се планират бъдещите изследвания и развитието на идеите за интерактивна интерпретация на събитията и атмосферата около недвижимото културно наследство под вода и на бреговата зона. Определени са зоните за опазване на водите за отглеждане на ценни видове

риба и за отглеждане на аквакултура. Отредени са зоните за забрана на други дейности в близост до полигони за военни учения и за подготовка на водолази, за заставане на котва, локализираните са забранените за драгиране и риболов с придънни средства райони и полигони. Маркирани са зони за къпане в морето, пред плажовете и в свързани с водните спортове и атракциите крайбрежни морски води пред курортите и ваканционните селища. В тях не се позволява монтирането на даляни и инсталации за отглеждане на аквакултура.

Стимулират се биотехнологиите и иновациите в секторите на синята икономика и научните изследвания при задължителното им обвързване с образованието, практиката и бизнеса. Всички тези предложения се обединяват в многофункционални зони, в които могат да се развиват безконфликтно при редуциране на конфликтите между сушата и морето и между отделните дейности в морските пространства, като отчитат приоритетите на най-важните стратегически секторни документи с хоризонт, съвпадащ с този на плана. Допълнително са систематизирани предложения, които са резултат от обществените консултации, насочени към подобряване на работата на институциите. Те са основа за координиране на секторните политики в единното национално морско пространство и изграждат платформа за информирани решения за бъдещото устойчиво развитие.

Идентифицираните зони с натрупване на най-много конфликти – Варненския и Бургаския залив, 3-милната зона навътре в морето и крайбрежната зона „А“ се предлага на следващ етап да бъдат разработени в по-голяма подробност, като фрагменти на МППРБ, въз основа на събраната информация и след съгласуването на дейностите в националните морски пространства между всички държавни институции, местни администрации и заинтересовани страни. Това ще бъде следващата важна стъпка в процеса на морското пространствено планиране.

5. Заключение

Морското пространствено планиране е значително по-сложен процес от териториалното планиране, поради което обединява знанията и опита на експерти от много повече области, отколкото устройството на територията. В разработването на Морския пространствен план на Република България (2021 – 2035 г.) и в неговата стратегическа Екологична оценка са включени близо 70 експерти от 12 институции, а в процеса на консултации са привлечени още над 60 експерти и администратори с доказан специфичен опит в изследванията и ползванията на морето. Националният център за териториално развитие е водеща институция, не само поради задължението си да подпомага Министерството на регионалното развитие и благоустройството в провеждането на неговите политики, но и поради своя опит в интегрирането на знанията от различни области в пространственото планиране, в създаването на необходимите предпоставки за координиране на секторните политики и работата с много и различни аудитории. Следва да се отбележи и участието на част от експертите в двата финансирани от ЕС проекта – MARSPLAN BS и MARSPLAN BS II и съществена помощ и споделеното знание с останалите партньори и с изявени експерти от Комитета за наблюдение [26].

Въпреки че не се занимава с устройство на територията, морското пространствено планиране отчита развитието и промените както в акваторията, така и в прилежащите крайбрежни зони. В своите пространствени измерения то обхваща морското дъно и наличните ресурси непосредствено под него, водния стълб и водната повърхност. Морското пространствено планиране изследва мобилни ресурси в динамична среда, обхваща дейности със сезонен и временен характер и съчетава задължителните елементи на стра-

тегията и на пространствения план. То почива на научна основа, използва наличните актуални данни и научни резултати, но само по себе си не е научен проект.

За разлика от устройството на територията, при морските пространства няма индивидуални права на собственост, както на брега, поради което условията на планиране са различни. Преминаването от териториално към морско пространствено планиране изисква съгласуваност между морските и териториалните стратегии и планове, както и тяхното координирано прилагане. Специално внимание се отделя на пространствената стратегия в преходните области от сушата към морето като част от процеса на интегрираното управление на крайбрежните зони (ИУКЗ).

Важно условие за успешното морско пространствено планиране е комуникацията на знанията и обмяна не само на данни и информация, но и на научни резултати, което изисква както капацитет, така и специфична комуникационна култура за работа в мултидисциплинарни екипи. Това е най-сложната задача в настоящия момент, когато се засилва интересът към проучването на Черно море и прилагането на нови инструменти за стимулиране на синия растеж и интелигентното използване на неговите ресурси.

Благодарности

Бих искала да изкажа своята благодарност на всички колеги, които участваха в изработване на МППРБ и които вложиха всеотдайност, сили и най-вече професионализъм при реализирането на този значим за България проект!

Благодаря на УАСГ за предоставената възможност тази статия да бъде отпечатана в Годишника на университета!

ЛИТЕРАТУРА

1. *Ehler, C., Douvère, F.* Marine Spatial Planning: a step-by-step approach toward ecosystem-based management. Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme. IOC Manual and Guides No. 53, UNESCO. 2009 (english), <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001865/186559e.pdf>.

2. Directive 2014/89/EC of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 establishing a framework for maritime spatial planning. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0089&from=BG>.

3. Agenda 21. Chapter 17, 1992, http://www.un.org/depts/los/consultative_process/documents/A21-Ch17.htm.

4. Report of the United Nations conference on environment and development (Rio de Janeiro, 3-14 June 1992) Chapter 17. Protection of the oceans, all kinds of seas, including enclosed and semi-enclosed seas, and coastal areas and the protection, rational use and development of their living resources, http://www.un.org/depts/los/consultative_process/documents/A21-Ch17.htm.

5. United Nations. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>.

6. Ecosystem approach. <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=7148>.

7. Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008L0056>.

8. Commission of the European Communities. Roadmap for Maritime Spatial Planning. Achieving Common Principles in the EU. Brussels, 25.11.2008. COM(2008) 791 final,

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0791:FIN:BG:PDF>.

9. INSPIRE Data Specification on Sea Regions – Technical guidelines. 2013,

<https://inspire.ec.europa.eu/id/document/tg/sr>.

10. <https://epsg.io/7800>.

11. <https://www.emodnet.eu/portals>.

12. <https://www.eea.europa.eu/themes/water/europes-seas-and-coasts>.

13. <https://water.europa.eu/marine>.

14. <https://marine.copernicus.eu/>.

15. FAO. State of the world fisheries and aquaculture. 2020,

<https://www.fao.org/fishery/publications/sofia/en>.

16. United nations. The Second World Ocean Assessment. 2021,

<https://www.un.org/regularprocess/woa2launch>.

17. United Nations Convention on the Law of the Sea /*Montego Bay Convention*/

http://publications.europa.eu/resource/cellar/f07ab00e-3795-4146-8739-07dc585b97ad.0008.01/DOC_1.

18. IMO. International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL), [http://www.imo.org/en/about/conventions/listofconventions/pages/international-convention-for-the-prevention-of-pollution-from-ships-\(marpol\).aspx](http://www.imo.org/en/about/conventions/listofconventions/pages/international-convention-for-the-prevention-of-pollution-from-ships-(marpol).aspx).

19. UNESCO. Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage, 2001,

<http://en.unesco.org/underwater-heritage>.

20. International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments. <https://www.marad.bg/bg/node/2433>.

21. Black Sea basin Directorate (BSBD), Varna. Marine Strategy. 2012,

<http://www.bsbd.org/uk/MarineStrategy.html>.

22. BSBD, Varna. Monitoring programme, art. 11 of the Marine Strategy Framework Directive. 2014, http://www.bsbd.org/bg/msfd_monitoring.html.

23. BSBD, Varna. Programme of measures, art. 13 of the Marine Strategy Framework Directive. 2015, https://www.bsbd.org/UserFiles/File/Sea/Notice_E%20%9E_MS&PoM.pdf.

24. European Parliament, Council of the European Union. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council establishing a framework for Community action in the field of water policy. // OJ. L., 2000, 327, 1–73.

25. Convention on the Protection of the Black Sea Against Pollution. 1992, <http://www.moew.government.bg/bg/vodi/morski-vodi/konvenciya-za-opazvane-na-chno-more-ot-zamursyavane/>.

26. <http://www.marsplan.ro/bg/>.

THE CHALLENGES OF THE MARITIME SPATIAL PLANNING

V. Troeva¹

Keywords: maritime spatial planning, ecosystem based approach, sectoral coordination, sustainable development, integrated coastal zones management, integrated planning

ABSTRACT

The paper examines the features of the maritime spatial planning and its implementation in Bulgaria after the transposition of Directive 2014/89/EU of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 establishing a framework for the maritime spatial planning in the national legislation. The methodological and institutional framework of this new type of spatial planning for the country is derived. The specifics of the Black Sea basin, its advantages and disadvantages, as well as the possibilities for development of the selected scenario, which integrates the ecological, social and economic aspects of the blue growth, in a way, guaranteeing the preservation of the good state of the marine environment, its resources and rich biodiversity are researched.

¹ Vesselina Troeva, Prof. Dr. Arch., Hon MRTPI, National Centre for Regional Development, 16-20 Alabin St., Sofia 1000, e-mail: vtroeva@gmail.com